

Dvanajst

1.

Moj visokoleteči načrt je bil, da danes končno spišem to refleksijo. Skoraj sem že prižgala računalnik in se je lotila, ko me je potegnilo v moj svet. Podlegla sem mu. Tako sem v polsnu ležala v postelji, sanjarila o nemogočem in bila le še za trenutek oddaljena od padca v globok spanec. V tistem trenutku pa je moje fantaziranje o povsem naključnem in nepovezanem dogodku, ki se sploh ni zgodil, a se je v danem trenutku odvijal, prekinil tih šepet.

»Ssaanjaa«... »Ssaanja.«

Zdramim se, odprem oči in se obrnem iz trebuha na bok.

Samodejno pogledam v telefon, ki leži na nočni omarici. Sveti se. V tistem trenutku zavibrira.

Pomanem si oči v pričakovanju, da mi bo to zjasnilo pogled na celotno situacijo. Glasu ni nikjer več.

Odmev tihega šepeta, ki je izginil v temi. Pustil me je samo s svetlečim telefonom in utripajočo ikonico za prejeto novo sporočilo.

Preberem ga. »Šit, dokaj nujna situacija. Prijateljica me potrebuje.«

Ko naredim zanj približno vse, kar takrat zmorem, se uležem nazaj na posteljo in strmim v strop.

Nič več me ne vleče ne v svoj mali sanjski svet ne v »prave sanje«.

Odločim se, da je bil to znak, da je napočil čas za soočenje s sabo in refleksijo, ki se že toliko časa upira temu, da bi bila napisana.

2.

Utihni, Sanja.

Nasmehni se.

Zadrži se.

Ne pusti se jim. Ne reci tega, ne odzivaj se.

Nasmehni se.

Zdrži.

Opazujejo te.

Ne veš kdo.

Nikoli.

Zdrži.

Zadrži.

Zdrži.

Le še en dan.

Le še par ur.

Le še minutko.

Zdrži. Zadrži. Zdrži. Zadrži.

Uspelo ti bo. Pobegnila boš iz tega pekla. A ne smejo te ujeti. Ne smejo te odkriti. Ugotoviti, da še razmišljaš. Da tvoji možgani niso usklajeni s frekvenco, katero oddajajo njihovi sprejemniki.

Zdrži. Le še malo. Odpleši ta valček do konca. Odpleši ga briljantno. In rešila se boš. Prepusti se jim, naj oni vodijo. Sledi njihovem ritmu, nagibaj se skupaj z njimi. Pusti jim, naj te pohodijo. In pohodi jih nazaj. Ni panike, to ti je dovoljeno. A ne daj jim vedeti, da dotik ni bil naključen. Opraviči se zanj. Ker nikoli ne veš, kdo je človek, ki stoji zraven tebe.

Morda je le še eden izmed norcev, ki so jim že zdavnaj oprali možgane in v njih ubili vsak kanček razuma, empatije in človeškosti. Morda pa je »nadzornik novega redu«, ki se v hotenju, da bi tudi ti postala taka, le pretvarja, da je eden izmed njih.

EJ, NE!

Ne reci tega. Ne reci tega. Nerecitega. Nereciteganereciteganerecitega.

Dobro, uspelo ti je.

On prihaja. Glavni. Opazuje te. Morda kaj sluti?

Ne, ni mogoče...

Dobro mi gre.

»Prinesem eno kratko kavo pa dva deci limonade, kajne?«

3.

Včasih težko izstopim iz svojega malega lastnega sveta. Realnost zunaj mene je utrujajoča, mučna. Dolgočasna. Nezanimiva. Turobna in precej enolična.

Svet, v katerem se nahajam jaz pa je pisan. Ne vedno lep – včasih prav preklemansko grd in žalosten. A ima svoj čar.

Moja glava ima to neverjetno moč, da me v trenutku sekunde odpelje kamorkoli hočem. Včasih tudi kam drugam, pa vendar...

Tega mehanizma ne znam dobro opisati. Pravzaprav tega še nikoli nisem poskusila, čeprav se spomnim podobnih potovanj iz dokaj zgodnjega otroštva.

Včasih, ko sem pod pritiskom, jezna, naveličana in imam »poln ku*ac« vsega in vseh oziroma me situacija v tistem trenutku preprosto dolgočasi ali pa mi moje lastne misli povzročajo občutek nelagodja, preprosto grem. Vdihnem in že sem drugje. Fizično še vedno na istem mestu, vidim enake in iste stvari. A vseeno druge.

Začetek zgodbe običajno nastavim sama, včasih pa me preprosto odpelje nekam. A vedno z mojim privoljenjem.

Nekaj časa likom besede polagam v usta. Potem pa pričnejo govoriti sami od sebe. Stvari se pričnejo odvijati. Vsak ima za sabo svojo lastno zgodbo, katere nisem spisala sama. Niti svoje. Prizori se vrtijo eden za drugim. Lahko so povezani z dogajanjem izven mene in se nanj naslanjajo, lahko pa gredo povsem v svoje sfere.

Tako se je bar, v katerem sem do nedavnega delala, po preveč letih poslušanja enih in istih debat, bednega »podjebavanja«, iskanja pozornosti, samohvale in absolutne prepričanosti v svoj prav, spremenil v postapokaliptičnodistopijo slogu »Velikega briljantnega valčka« v letu »1984«. Naveličana vsega skupaj, a ujeta v cono udobja sem potrebovala način, da sem lahko zdržala celotno izmeno, ne da bi več kot četrtini gostov zelo naravnost povedala, kaj doživljam v njihovi prisotnosti in predvsem ne da bi

šefu v njegovih trenutkih vsevednega in vseprisotnega privrženca izključno sebi lastnih teorij zarote na glavi raztreščila velikega pladnja za pice.

Bila sem v azilu. Ujeta. Edini način, da sem ohranila razum je bil ta, da sem se obnašala, kot da sem ga izgubila. Nisem vedela, kateri izmed ljudi v moji bližini so le gojenci ustanove, kateri so zaposleni in niti tega ne, če v množici obstaja še kdo, ki sicer razmišlja s svojo lastno glavo, a se prav tako skriva pred ostalimi. Mednje so bili pomešani tudi vohuni-nadzorniki z višjih instanc, ki so načrtno iskali take, ki so še ohranili košček ali dva samih sebe. Niso me smeli odkriti.

Tako sem se prebijala iz dneva v dan. Včasih sem že prav težko čakala, da bom prišla v službo in s tem stopila na vlak, ki me bo popeljal drugam. Moj mali svet psihiatrične bolnišnice me je zabaval bolj kot golo dejstvo, da »cvet svoje mladosti« zapravljam z ljudmi, ki me drkajo v glavo zaradi petih centov in mi za vse svete zatrjujejo, da so »pedri bolni«, »begunci sami teroristi«, »hašišarji pa narkomani, ki bodo uničili naš sveti slovenski narod«. Opazila sem, da se iz dneva v dan težje distanciram od svoje male igre. Če sem na začetku še imela nadzor nad njo, sem ji bila na tej točki že nekako prepuščena. Nič več se ni odvijala le v službi, pričela je vdirati v moj vsakdan.

Nadležna sošolka iz osnovne šole na avtobusu, ki mi razlaga o tem, kakšna je postala neka druga sošolka iz osnovne šole? -> veliki briljantni valček

Človek, ki se v trgovini zdere name, ker sem ga ponesreči butnila z vozičkom? -> veliki briljantni valček
Opiti vaški fantje, ki me sprašujejo bedarije medtem ko ob kavi čakam prijateljico? -> veliki briljantni valček

Mama, ki totalno znori nad mano, ker je totalno nespodobno imeti uhan v nosu in še jeziku? -> veliki briljantni valček

4.

Po pravici povedano niti ne vem, kako se je ta zgodba končala. Po tem ko se je tiho priplazila skozi vse pore manj zanimivega sveta, je nekega dne kar izginila. Ni bila prva. Podobno se je zgodilo že mojim »prijateljem iz Nemčije in Rusije«, s katerimi sem se v glavi družila v času srednje šole. Na tak način so izginila mala morská bitja in moja dobra zaradi hude notranje stiske nema prijateljica iz otroštva z vso svojo klapo vred.

(Mislim, da ji je bilo ime Katarina. Bila je zelo lepa, imela je velike zelene oči in zares dolge zlatorjave lase. Včasih je lahko govorila, potem pa se ji je zgodilo nekaj strašnega, v spominu imam, da nekako povezanega z neko zlorabo. Po tem ni bila več zmožna izustiti niti besede, včasih je padla v nekakšen trans, je samo nemo strmela v prazno in kričala, drugič so ji odpovedale noge. Komunicirali smo prek gibov in veliko smo se igrali z žogo. Bila najboljša igralka pri »med dvema ognjema«, ujela je prav vsako žogo in edino med to igro se je smejala. Enkrat ji je v športnem navdušenju celo uspelo nekaj povedati, a je utihnila takoj, ko smo ostali to opazili. Radi smo jo imeli in hoteli smo odkriti, kdo ji je storil to grozno stvar in kaj je ta sploh bila.

Do odgovora nikoli nisem prišla. Katarina in ostali prijatelji so kar naenkrat preprosto prenehali obstajati ne da bi se zgodba brez nekega začetka sploh kdaj koli končala. Nanjo sem po pravici povedano že popolnoma pozabila. Na dan sem jo privlekla šele med razmišljanjem o tematiki te refleksije. Mi pa nikakor ni jasno, od kje hudiča otroku, zagotovo mlajšemu od desetih let, sploh ideja za tako zgodbo.) ... malo povezano, malo ne. Tik po tem, ko sem izklopila računalnik in zaprla oči ter že skoraj zaspala, sem spet slišala nek glasek. Tokrat je bil moj. Nisem ga izustila sama, bil je le predvajan posnetek mene, ki se nekomu v šali predstavim kot nekdo drug. Takrat vedno znova uporabim isto ime (čeprav nimam pojma zakaj, niti mi ni lepo niti mi ni preveč všeč niti nimam nikakršne logične asociacije na karkoli) – »Živjo, jaz sem pa KATARINA«)

To se je zgodilo v času velikih sprememb v mojem življenju – nekaterih precej stresnih. Najbrž zato tega niti nisem opazila. Ko pa sem jo nekaj časa zatem - ko sem svoje življenje po velikem zlomu ponovno

sestavila v dokaj smiselno celoto - poskusila v službi ponovno priklicati, se ni javila. Preprosto ni hotela priti. Poskusila sem jo poustvariti in ljudem ponovno sama polagati besede v usta, a ni šlo.

V roku manj kot enega mesca po tem neuspelem poskusu sem zamenjala službo in nikoli več nisem začutila potrebe ali želje po ponovnem briljantnem plesnem spektaklu.

(Zamenjale so ga druge zgodbe.)

5.

Scenariji kot iz filma so le del (sicer najbolj zanimiv) meni precej nerazložljivih stvari, ki se mi sprehajajo po glavi. Obstajajo tudi drugačni, bolj glasovom podobni glasovi, ki me spremljajo skozi življenje.

Enega izmed njih imam še posebej rada. Spremlja me že kar nekaj časa, čeprav ne vem točno, od kdaj. Nisem popolnoma prepričana, kdo je, kako mu je ime, od kje prihaja in zakaj se družijo z mano. Včasih sem ga imenovala »vest«, drugič »morala«, tretjič »mala Sanja«, na koncu pa je postal preprosto »travica«.

Tako sem ga nazivala, ker se je pojavljal le takrat, ko sem kadila omenjeno zelišče.

Težko ga zares opišem, ker ni imel nobene posebne značilnosti. Še najbolj ga lahko definira beseda »nevtralen«. Bil je nekakšen spremljevalec skozi življenje. Vedel je prav vse, kar se mi je zgodilo in kar sem storila sama. Deloval je kot nekakšen komentator, a popolnoma objektivno. Nikoli me ni ne žalil ne hvalil. Še največ kar sem dobila od njega je bilo rahlo pokroviteljstvo v smislu »zmoreš bolje, oba veva, da lažeš sama sebi«. A večinoma je navajal le gola dejstva, prav nič obarvana z nikakršnim odtenkom.

Kar me je najbolj presenečalo je bilo to, da je vedno znova imel prav. Naj je šlo za neizpolnjevanje šolskih obveznosti, raznorazne zares grde in nepoštenosti stvari, ki sem jih storila v odnosu do sočloveka ali pa ljubezenske zadrege – vedno je bil tam s svojo nevtralno in nepristransko držo.

Večkrat se mi je zgodilo, da nisem imela nikakršnega občutka krivde dokler nisem naredila par dimov in ga zaslišala, kako mi neko situacijo predstavlja s povsem druge perspektive od tiste, s katere sem si jo vse do tedaj razlagala sama. In vedno znova je imel prav. Ponavljal se je in ni utihnil. Vsakič znova, ko sem si prižgala zvitek, se je pojavil in mi povsem brezizrazno povedal isto. Tako v kajenju nisem mogla uživati vse dokler dane situacije nisem popravila. Tako sem se lotila pisanja seminarske, učenja ali pa sem se prijateljici opravičila za storjeno napako. Glasek mi je bil odličen motivator – s svojo nevtralnostjo mi je paral živce, saj se mu nisem mogla upreti, nisem se mogla z njim skregati in ga poslati v kurac. Njegova prednost je bila ta, da se ni pustil izzivati. Bilo mu je vseeno. On je do pikice natanko poznal svoje mnenje, ga znal utemeljiti in od njega ni odstopal. Brigalo ga je za moje razlage in percepcije realnosti prav tako kakor ga je v resnici brigalo za svoj pogled na svet. Ni mi ga vsiljeval, le podal mi ga je na pladnju. In mi ga držal pred obrazom vse dokler ga nisem vzela in tistega, kar sem si v resnici sama skuhala, tudi pojedla.

Tako sva lepo funkcionirala kar nekaj časa – v srednji šoli vem, da sem ga že poznala. V lanskem letu pa sem spoznala fanta in z njim pričela graditi odnos. Vse je bilo lepo, čudovito, prekrasno. Svet je bil lep, midva pa še lepša.

Vse dokler nisem prižgala dojnata. Takrat se je zopet pojavil z glasek – tokrat z idejo, da je vse skupaj le farsa. »Igraš«, mi je rekel. »Prekini ta odnos«.

Prvič v življenju sem se zares razjezila nanj. Bilo mi je lepo in bilo mi je prav. »Kaj mi ima torej malo pezde za težiti?!«

Nekaj časa sem se borila z njim, ga poskušala prepričati, da nima prav, da sem pristna, da »je to to«, da sem z nogami na trdnih tleh...

Vseeno mu je bilo. Poslušal me je, potem pa še enkrat ponovil svoje. Nisem mu pustila, da bi pojasnil svoje argumente. Vsakič znova sem ga prekinila – večinoma kar z na glas izgovorjeno naključno besedo. Včasih je bil to odločen »ne«, drugič pa povsem nesmiselna fraza kot »jutri bo sneg«. A morala sem jo izreči naglas, da je preslišala malega drekača v moji glavi.

Prepričana v to, da se v ta odnos zares spuščam z razčiščenimi vsemi možnimi pojmi in predvsem kompleksi v sebi, sem v boju proti glasku ubrala povsem novo bojno taktiko – patologiziranje in diagnosticiranje oziroma boljše rečeno definiranje.

Oborožena z nekaj malega teoretične podlage o delovanju človekove psihe, nezavednega, socialnem vplivanju, moči predsodkov in strahu... sem se odločila, da je glas le posebljen strah pred izstopom iz cone udobja, pred nečim novim, da je posledica ponotranjenja očetovske avtoritete in se v obliki sadističnega nadjaza izživlja nad mano, da je ponotranjen aparat družbenega nadzora, ki bi rad prekinil nesprejemljivo zvezo, da so ponotranjene norme in vrednote moje okolice, ki si zame želijo več kot pa le njega...

Bila sem zadovoljna sama s sabo. Prava socialna pedagoginja, tako zelo kompetentna. Z močjo usvojene teorije sem premagala malega vsiljivca in ga poslala v kot. Poraženega. Aplavz veliki zmagovalki je odmeval v moji glavi.

(dokler nisem prižgala dojnta)

Takrat ga je zopet preglasil mali glasek.

In mi povsem hladnokrvno dal vedeti, da je moja celotna razlaga njegove patološkosti »en navaden bulšit« ter da sama vem, kaj je v resnici tisto patološko – moj odnos s tem fantom.

Takrat pa se mi je dokončno odtrgalo. Da glasek opominja mene, posredno kritizira moja dejanja, mišljenja in odločitve... to še lahko sprejemem. Da pa bo v prah sesuval moja strokovna razmišljanja in uničeval moje teorije, utemeljene na velikih mislecih nešteto stoletij... Tega pa se ne grem!

Tistikrat sem zadnjič kadila travo. Vsaj ne da bi jo kombinirala z drugimi drogami, ki so glasek utišale oziroma ga niso prebudile – ne vem. Iz »spiritualke«, ki je verjela v moč narave in povezanost z njo preko tistega bistvenega v sebi in obratno, sem se spremenila v cinično kvaziempirističnokvaziintelektualno bitje. Mistika me je odbijala, nič več mi ni dala. Za nekaj časa sem verjela le še v to, kar dokazano s »peerreviewed« študijami. Če alfa procenti in p procenti in ostale statistične karkoli že, ki jih niti ne razumem več zares, niso »klapali« in če v čemerkoli povezanem s človekovo duševnostjo niso bili omenjeni nevrotransmiterji, mi je bilo vseeno. Ni moglo biti res.

Konoplje se same tako dolgo časa niti dotaknila nisem. Še vedno je bilo vse super lepo, rožice so cvetele in samorogi so med mavricami skakljali po nebu. A prostemu očesu bolj ali manj nevidni temni oblaki so napovedovali prihod nevihte.

Naslednjič sem kadila v Budimpešti na neki konferenci. Bil je to čuden vikend – večina udeležencev je bila ekonomistov in politologov z zame precej neetično življenjsko filozofijo, po domače povedano: »šli so mi na kurac«, hkrati pa se je dogajalo še nekaj čudnega, a mi ni bilo povsem jasno, kaj.

Mojemu dobremu prijatelju iz Romunije je uspelo od nekih Čehinj dobiti nekaj »svetega zelišča« in sploh ne vem, zakaj točno, sem si ga v tistem trenutku zaželela. Skupaj smo na nekem hribu pokadili enega in pozneje v njegovi sobi še enega. Po dolgem času je bilo spet zabavno pa četudi se ne spomnim več, kaj natanko. Vem pa, da so mi tekle solze in da me je od smeha bolel trebuh z mišicami ličnic vred.

Pozneje se je prijatelj odločil, da bo pred večernim žurom še malce pospal in si ponovno nabral moči.

Tudi meni se je zdela njegova ideja pametna in odločila sem se, da se mu pridružim. Tako sva se ulegla na posteljo in zaprla oči. On je v trenutku zaspal, meni pa se ni uspelo udobno namestiti. Nekaj časa sem se premetavala po postelji, potem pa sem se usedla v polsedeči položaj in se poskušala umiriti z globokim dihanjem. Že po vdihu ali dveh se je zopet pojavil.

Bila sem povsem mirna. Zaprla sem oči in se naslonila na vzglavnik. Tokrat ni rekel ničesar, a vedela sem, da je ob meni. Nisem potrebovala slišati besed, da bi prepoznala njegovo prisotnost.

Na glavo mi je nežno položil »rožnata očala nostalgčnosti« in me popeljal na potovanje. To je bilo eno najlepših v mojem življenju. Glasek me je vodil čez lepe in manj lepe trenutke najinega odnosa. Edina razlika med njimi v trenutku dogajanja in poznejšim sprehodom čeznje je bila obarvanost – bili so nekako filtrirani, bolj prijetno starinsko rjavkaste barve in rahlo zamegljeni. Tako me je glas kot na leteči preprogi popeljal skozi in čeznje. Tega doživetja ne zmorem opisati, niti svojega doživljanja v danem trenutku.

Morda ga še najlažje primerjam z doživljanjem zaključka osnovne šole – ko smo na valeti peli »Zgodbo o prijateljstvu« in mi je refren »v zraku je svoboda, v zraku dan sijoč...« privabil solze na obraz. Takrat mi je

bilo hudo, da se poslavljam od vseh prijateljev, skupnih trenutkov, ki se ne bodo več ponovili, internih šal, ljubkih odnosov, preprirov z učitelji..., a hkrati sem vedela, da tu nimam več kaj delati, da si želim naprej, v srednjo šolo, novim dogodivščinam naproti.

Nekako grenko-sladko. Okus temne čokolade morda? Dober, a v ozadju vseeno nekoliko neprijeten. Nimam pojma koliko časa sem tako sedela na postelji in mižala ali pa strmela v prazno z vlažnimi očmi. Po zadnjem prizoru se je glasek končno oglasil in mi zopet nežno, a brez kakršnihkoli čustev dejal, da »je prav, da se je končalo«. Govoril mi je še nekaj o tem, da sem se od tega odnosa veliko naučila, da sem imela priložnosti spoznati sebe in svoj način delovanja, da v tem ni nič slabega, da je to dobro. Ampak da se bom največ naučila ravno od zaključka. Ki se je moral zgoditi, ker je bil to edini možni logični konec zgodbe.«

Nadaljevanja se ne spomnim, najbrž me je zmanjkalo še preden je zaključil. Potonila sem v trden spanec in oba s prijateljem sva preslišala čisto vse budilke in prespala celoten žur.

Tudi naslednji dan sem celih devet ur od Budimpešte pa do Ljubljane prespala. Dva dni sem hodila po svetu nekam odtujena, zamišljena in odmaknjena. Tretji dan pa mi je bilo tega dovolj. Odpravila sem se domov, se dobila s tem fantom in od njega izvedela, da je na isti dan, ko sem sama potovala po najinih spominih, on »zabluzil« z drugo in da tako ne bo šlo naprej. Z najinim odnosom sva v sorazmerno prijateljskem tonu prekinila in se poslovila.

6.

Pričakovala sem, da bom popolnoma zlomljena. A zgodilo se je drugače. Pravzaprav mi niti ni bilo hudo. Kot da v ta odnos prav zares ne bi dala prave sebe – kakor je že skoraj od začetka menil glasek. Ni mi bilo sicer jasno, kako mu je uspelo mene pripraviti do tega, da sem se od odnosa poslovila še preden se je ta sploh prekinil, a sem našla zadostno razlago tudi za to – moje nezavedno je očitno nezavedno prepoznalo nezavedne signale in reagiralo v skladu s tem.

Vseeno sem si na tej točki v glavi še enkrat predvajala vse, kar mi je od glaskovih besed ostalo v spominu. Ko sem gledala za nazaj, sem ugotovila, da se tudi tokrat ni motil. Še več, imel je popolnoma prav. Strinjala sem se s približno vsako trditvijo, ki mi jo je izrekel in ki me je takrat tako razbesnela, da sem raje prenehala kaditi travo kot pa da bi se spopadla z njo.

Postalo mi je žal, da ga nisem poslušala.

A nekajenje mi je nekako postalo navada, hkrati pa sem se bala, kaj mi bo povedal za nazaj, če ga bom ponovno priklicala k sebi.

Tako sem čakala in čakala vse do dne, ko sem se ponovno znašla pred velikim razpotjem.

Nisem vedela, kaj naj storim in kam naj grem naprej – kako naj se odločim.

Tokrat sem se ponovno spomnila na glasek, ki ga nosim s sabo. Občutila sem nekakšno olajšanje – »on bo vedel«. Odločila sem se, da ga bom tokrat poslušala in storila natanko tisto, kar mi bo povedal. Glede na to, da je do sedaj še vse napovedal in si razlagal pravilno, bo najpametneje, da mu prepustim škarje, platno in vajeti. In se pustim voditi.

Tako sem si po dolgem času zopet zvila dojt in se odpravila na svoj nekdanji kotic v gozd. Naredila sem dim, dva, tri... In se spraševala, kdaj se bo pojavil. Dolgo časa sem ga čakala – ne vem, če je že kdaj toliko trajalo.

Ko se je moje doživljanje trenutka bližalo kritični točki snidenja obupa, jeze in razočaranja, se je le oglasil. Ponovno na svoj povsem nevtralen način, a tokrat se mi je zdelo, da sem nekje globoko spodaj začutila nekaj podobnega nekemu čustvu. Njegov ton me je tokrat spominjal na ton matere, ki svojega malčka brezpogojno ljubi in podpira, a jo vseeno prizadene, ko vidi, da je zopet storil nekaj, s čimer jo je (ne glede na to, da si tega noče priznati) razočaral.

»Sanja, tako pa ne bo šlo. Nisem tukaj, da bi se spopadal z življenjem namesto tebe. Svoje probleme se boš morala naučiti reševati sama.«, je rekel in utihnil.

Bolečina in strah, ki sta me takrat prežela, sta bila grozovita. Počutila sem se kot bi izgubila svojega najboljšega prijatelja in starša obenem. Postalo mi je grozno žal. Sama sebe sem v mislih klela in prosila glasek, naj se vrne. Obljubljala sem mu, da ga ne bom nikoli več poskusila izkoristiti. A hkrati sem vedela, da to ni res. Da ga bi že v prvem trenutku, ko bi spregovoril z mano, potegnila v isto smer. Nekaj časa iz jeze in žalosti ponovno nisem kadila. Potem sem s kajenjem rahlo pretiravala v upanju, da se bo vrnil k meni.

Nekega dne pa sem preprosto odnehala. In danes spet čutim njegovo prisotnost. Ničesar mi ne reče, vem pa, da je tukaj. A hkrati vem tudi to, da se bom njegovim komentarjem in nasvetom zopet upirala in jih zagotovo ne bom poslušala. Ubrala bom svojo pot in se med hojo kregala z njim ter ga prepričevala v svoj prav. Na koncu se bo najbrž njegov res izkazal za bolj utemeljenega. A kaj hočem, na svojih napakah se največ naučim. Četudi je glasek najbrž res del mene in ne neka zunanja entiteta – višja sila, ki mi hoče dobro in me s tem namenom usmerja po cesti življenja -, ga ne dojemam kot primarni del svojega razmišljujočega Jaza. Njegove misli namreč krožijo zunaj ustaljenih orbital mojega načina mišljenja. Hvaležna sem mu, da obstaja. Je tisto, kar mi omogoča etično konfrontacijo – me stalno spravlja iz svoje male cone udobja in me sili v neprestano reflektiranje svojega ravnanja, čutenja, čustvovanja in mišljenja. Nastavlja mi male pasti, v katere se vedno znova ujamem in sem, če se hočem rešiti, primorana ponovno predelati vzroke in razloge, ki tičijo za mojim vsakodnevnim delovanjem. Pomaga mi. A ne bom mu prepustila krmila. Kajti vsemu navkljub mu ne zaupam popolnoma. Ne vem, kdo je in zakaj je tukaj. Morda se v njem le skriva nekaj izprijenosti, patološkosti in strahu, nakopičenem v letih mojega življenja. Kaj pa vem. Načrtujem, da ga naslednjič, ko se oglasi, povprašam o tem. Pojma nimam, kako bo odreagiral. Si pa strašansko želim vedeti.

7.

Naslednje poglavje slišanja glasov v moji glavi je glasba. Vse do skupinskih vaj na to temo mi je večino časa šla precej na živce. Včasih sem v njej sicer uživala, a ko se je zataknila na »repeat« pri le enem verzu komada, ki mi je šel na živce bolj kot vse tečne stranke skupaj, se mi je trgalo. Po več ur zaporedoma v glavi poslušati nek »random« hit iz Radia 1, katerega po lastni volji ne bi niti za sekundo prižgala... Auč. Po pravici povedano ni šlo le za nadležnost glasbe. Njena prisotnost me je motila predvsem zato, ker mi je posredno spodkopavala moj občutek vrednosti. Sliši se neumno, toda glede na to, da polovico življenja preživljam kritizirajoč in obsojajoč popularno kulturo in njeno plehkost, plitvost in brezdušnost, me je dejstvo, da se mi v glavi non-stop predvaja ravno simbol le-te, precej živciralo.

Tako sem glasbo, če je bila kolikor toliko spевна in sprejemljiva za moja kvaziintelektualna ušesa, pustila v glavi. Nanjo sem plesala, ob njej prepevala ali pa se le tiho smehljala ob privat koncertu med dolgočasnim predavanjem.

V kolikor pa je bila glasba meni in moji prevzetnosti manj všečna, sem jo takoj poskušala blokirati in izklopiti. Včasih mi je uspelo s pomočjo razmišljanja o drugi glasbi, o koncertih in žurih, s pisanjem banalno vsakodnevnih seznamov – na primer, katere vse nogavice v predalu imajo luknjo in so potrebne šivanja -, s predvajanjem tega določenega komada ali pa preprosto s tem, da sem glasbi v moji glavni jasno in glasno – tako da sem slišala samo sebe – rekla odločen »ne!«.

Včasih je uspelo, drugič pač ne.

Če ni, mi je šlo na živce in le s težavo sem zbrala dovolj moči, da sem glasbo, ki sem jo sicer še vedno slišala, pahnila dovolj na stran, da sem nadaljevala z vsakdanom.

Verjela sem, da je izbira komadov povsem naključna, da so ti le ostanek tega, kar sem skozi dan nekje slišala in se je pač shranilo vame. A po vajah sem se odločila, da bom o tem še malo razmislila.

Ugotovila sem, da med glasbo, ki mi je všeč in si jo načrtno zamislim, da se mi predvaja v glavi ter tisto, ki se pojavi sama od sebe, obstaja pomembna razlika. Če obe vsebujeta tudi vokal, pri prvi v glavi slišim ali glas tistega, ki komad v originalu poje ali pa svojega kot bi prepevala sama sebi. Pri drugi pa je drugače. Glas je neprepoznaven in drugačen od kateregakoli glasu, ki sem ga kdaj slišala v fizičnem svetu zunaj

sebe. Je nekakšna mešanica originalnega vokala, mojega glasu in še nečesa, kar določa njegovo barvo. Lahko je bolj ali manj mehek, grob ali nežen. Ne morem mu določiti višine, vem pa, da je kar globok. To, da ni moj, vem tudi po tem, da ne glede na jezik, besed ne naglaša v žirovščini, katere se sama nikakor ne morem znebiti in jo pri sebi slišim. Nenavadno mi je tudi to, da sploh ne morem ugotoviti, če »fuša« ali ne. Pesem preprosto odzvanja. Pravilno ali nepravilno – nimam pojma. Kot da ga s tema dvema besedama sploh ne bi mogla opisati. Instrumentalna podlaga ni prisotna, a pesem vseeno ni le vokalna. Kot bi potovala po nekih nevidnih valovih glasbene podlage, ki jih sicer ne morem zaznati, a so vseeno tam.

Večkrat me je zmotilo tudi to, da se ustavi le na določenem verzu in ga ponavlja v nedogled. Drugič pa besedila pesmi, ki jih sicer znam na pamet, združi v povsem nesmiselno novo pripoved. Tako lahko prične z »lep dan za smrt« in se nadaljuje v »seventy-four, seventy-five«, potem postane skoraj Josipa Lisac in poje o »maglislvuda oko nas« ter zaključi z »i wasthe one who let you know, i wasyoursorryeverafter«. In še enkrat. In še enkrat. In še enkrat.

Na koncu se mi od vsega skupaj že malo blede. Rada bi ga usmerila drugam. Prosim ga, naj vsaj začne s pesmijo in jo odpoje do konca, ne pa da me mede z vsem skupaj. A ko se ponovi, vse skupaj zveni popolnoma smiselno, kot da bi pesem morala biti natanko takšna, kakršno on sam sestavi. Včasih me celo pripravi do tega, da zapojem z njim – in to v natanko tem nesmiselnem zaporedju, ki me živcira. Nisem še povsem prepričana, kaj naj s tem storim. Niti ne vem, kaj mi glasba v moji glavi poskuša sporočiti. Sem pa že opazila, da se ponavljajoči se verzi nekako navezujejo na moje življenje. V trenutku največje izgube smiselnosti zbujanja v nov jutri, me je enkrat predramil »pa tako lep dan je bil, preveč lep za smrt« v povezavi z »nekaj pa je še takih ljudi, ki se jih človek razveseli« ter »maybe, you'regonna be the one whosaves me. 'Causeafterall, you'remywonderwall«.

To se mi zdi lepo. V zavedanju, da glas najbrž izhaja iz mene in mi nekaj sporoča, me je razveselilo. Odločila sem se ignorirati nesmiselnost zaporedja in uživati v glasbi. Nekaj minut sem jo tako tiho poslušala in enkrat celo v svoji glavi s svojim lastnim glasom zapela skupaj z neznancem. Potem sem stresla z glavo in si v glavi rekla: »Dovolj je«. Glasba je z nežnim prehodom utihnila, jaz pa sem se ponovno lahko osredotočila na profesorjev glas, ki je razlagal nekaj o Kantovih maksimah in utilitarističnih načelih.

To je bila enkratna situacija. Še vedno se mi zgodi, da glasbe ne morem utišati in da mi para živce ter da ji v tistem trenutku niti slučajno nisem pripravljena prisluhniti, ampak bi rada le, da utihne in izgine iz mene in mojega sveta.

Sem se pa odločila, da si bom verze in skombinirane komade pričela zapisovati. Pripravila sem si že beležko, ki jo bom uporabljala za ta namen. Zaenkrat sicer še rahlo umazana, a nedotaknjena leži v torbi. Nisem je še prijela v roke. Vsakič znova si rečem, da »zdajle pa res nimam časa«, da »bom začela jutri«. Ta jutri pa še ni napočil. A vem, da nekoč bo. Vem tudi, da lahko iz te glasbe veliko potegnem. Da me ima moč popeljati v svetove, ki jih zaenkrat še ne poznam in za katere se mi zdi, da se jih bojim odkriti. Morda pa se ta »jutri« zgodi prav jutri.

8.

Sedaj pridem do odlomka, kateremu bi se najraje izognila.

Niso namreč vsi glasovi tako dostopni in pripravljene diskutirati.

Včasih se v meni pojavi nekakšen čuden šum. Ne znam ga dobro opisati. Zdi se mi kot da bi nek grlen in hkrati rezek glas, ki nekako spominja na počasno krhanje debelega stekla v temni noči, skupaj zlagal naključne črke in jih sestavljal v besede.

»...čakgsadjklčgkasljkgčjUGHUFSDQHČhfkcšhuakčhgfaurošqđacvbgbhecažđworiurwuwqfbxm.snjčfdsbjd bfeueupqurztietuhgfjdačhčgvbc,,mnmnmnxybnwuawqperqšrhefsštheušqhfdašhgufašđžEPOIGRĐTOIRĐ RĐđoutriqtuošgzfahćrathćriaohgruhuvgzegzuaferteuofČEZPgzierasgpifzačgčfprtizuršequcahifoćahrugbzg

*ztpšīđouztfgjhklčnuipqhueriphquphčagnlafđčjhgtiariošqutiqđuirđhgaklhturšgbzbrapažđeopwutrpqevtrqi
nviqrewruetttitreiuorteuoioiuwoioiijkgvžž...»*

se sliši kot nekaj, kar bi povedal. Glas nima nikakršnega narečja ne govorne napake ne nobene druge specifike s katero bi ga lahko označila. Med soglasnike vtika polglasnike in uporablja tudi francosko zveneče zvoke, ki jih sicer ne znam poimenovati, a zvenijo nekako tako kot luknja med črko U in M v besedi »štoumf«. Tega glasu me je strah.

Je povsem drugačen od ostalih. Ti so namreč v vsej svoji nesmiselnosti vseeno smiselni. Zvenijo človeško in so mi kljub nerazumljivosti vsaj po besedah razumljivi.

Ta glas pa se mi zdi, kot bi prihajal od neke drugje. Njegov jezik ne spominja na prav nobenega, ki sem ga do sedaj kdajkoli slišala. Ne razumem ga. Niti malo. In to me plaši.

Ni moj, pri njem sem v to popolnoma prepričana.

Ne morem ga prebrati. Niti ga nisem zmožna česarkoli vprašati.

Ko se pojavi, otrpnem.

Če se to zgodi, ko sem aktivna in nekaj – karkoli – počnem, ga lažje preženem. Preprosto izgovorim nekaj naglas. Tega niti ne naredim načrtno. Naključna beseda ali besedna zveza preprosto prileti ven iz mene in zmoti fluidnost slišane. Takrat glas vsaj za trenutek utihne. Potem se intenzivno zaženem v razmišljanje in (če le nisem neke zunaj med neznanimi ljudmi) razpravljanje o nečem. To je lahko načrt za jutrišnji dan, recept za cimetovo rižoto, neobstoječi pripetljaji neobstoječih ljudi, ki si jih sproti izmišljujem ali pa neko opravičilo ali obtožba same sebe sebi, ki jo preprosto bleknem. Teh besed, ki jih izgovarjam, ne narekujem sama. Preprosto tečejo, da bi preglasile »tisto« v moji glavi.

Običajno glas na tak način izgine.

Večji problem je, če se pojavi, ko ležim v postelji in se pripravljam na spanje.

Takrat skupaj z njim pridejo še nekakšne podobe.

Te niso halucinacije, saj jih ne doživljam kot resnične. Od fizične realnosti so povsem ločene in drugačne od podob v njej. So nekakšne plavajoče entitete na meji med svetom v meni in izven mene.

Mogoče jih lahko še najbolje opišem s pojmom »closedeyesvisualisations«. Običajno se pojavijo neke nad zgornjim desnim delom glave – na stičišču temenskega in čelnega dela, tik ob meji s sencami.

Večinoma se pojavljajo nekakšni obrazi, včasih celo groteskne spake.

Obraz starejšega moškega, ki nad mano drži svojo dlan. Prste ima skrivljene kot nekako v krču, da mu žile izstopijo ven. Z dlanjo se mi bliža.

Groteskne podobe obrazov, na različne načine izmaličenih. Večkrat Dalijejsko razvlečenih ali pa sestavljenih v kubističnem stilu. Včasih so le zmazki in linije močnih, kričečih barv, ki se med sabo prepletajo in za nekaj trenutkov ustvarijo podobo, ki me zmrazi, četudi je ne znam opisati.

Bela plastična vrečka za sadje, ki na kurjih nogah v ritmu »u izitechna« koraka in se premika naprej po črnem ozadju, a se nikoli nikamor ne premakne.

Pojma nimam ne od kod prihajajo podobe ne glas.

Lahko jih je prekiniti. Vse, kar moram storiti je, da odprem oči. Potem izginejo. A tega velikokrat ne zmorem storiti. Ovira ni fizična, to ni spalna paraliza. Stvar je preprosto v tem, da me je vedno znova strah, da bodo podobe ostale natanko tam tudi po tem, ko bo tema za njimi izginila. Bojim se, da mi bo to zares potrdilo, da izgubljam razum in z njim samo sebe. Da me bodo neznane entitete, bivajoče v meni, živo pojedle za malico. Si prilastile moje telo in mene zaprle v neko malo kletko na obrobju, da bom lahko sicer opazovala, kaj se dogaja, a paralizirana sama v sebi ničesar ne bom mogla storiti.

V teh trenutkih se počutim kot bi me nekaj dušilo in mi zapiralo dihalno pot. Vsakič znova se na tej točki osredotočim le na svoje dihanje.

Vdih. Izdih. Vdih. Izdih.

Diham globoko in poskušam slediti zraku, ki potuje po mojih pljučih.

Občutek utesnjenosti in dihalne stiske na ta način ne izgine, a imam ga pod nadzorom. Ne podobe ne glas ne izginejo, le nekoliko utišajo in obledijo. Kot bi jih prekrila s prosojnim prekrivalom. A še vedno so prisotne neke v ozadju.

Čez čas potonem v spanec.

Ko se zbudim, jih ni več ne ob meni ne v meni.

Ta občutek ni nekaj novega, povezanega s stiskami vsakodnevnega življenja na pol skoraj odrasle osebe. Spominjam se ga še iz otroštva. Ne vem natanko, koliko let sem imela, a glede na posteljo v kateri sem spala, sklepam, da spomin nanjo sega nekam v starost od treh pa do šestih let, zna biti da se je pojavljal tudi pozneje.

Takrat se je ogromna kača, veliko večja od male mene, splazila k meni v posteljo. Bila je temno zelene barve. Ovila se je okoli mojega malega telesa. Ni me bolelo, le strah me je bilo. Svojo glavo je položila na vzglavnik tik ob mojo. Želela sem se obrniti, a nisem upala niti trzniti. Bala sem se, da me bo ob najmanjšem premiku s svojimi ogromnimi strupniki in malim sikajočim jezičkom ugriznila naravnost v eno izmed očes. Predstavljala sem si, kako dvigne glavo in da je zadnja podoba, ki jo pred smrtjo uzrem, njena usta, ki se razpirajo – strupniki, ostrejši od česarkoli drugega, kar sem kdaj v življenju videla; jezik, ki migeta pred mano in napoveduje gotovo smrt; ki se začne in konča s stiskom čeljusti.

Ko obujam spomine za nazaj vidim, da se smrti niti nisem pretirano bala. Vzgojena v precej krščanski družini sem jo v tistih trenutkih obupanega strahu prej dojemala kot rešitev. Strah me je bilo umiranja – te zadnje podobe, za katero nisem vedela, koliko časa po smrti bo ostala z mano in če se je bom sploh kdaj znebila.

Zato sem ležala povsem pri miru. Kača, ovita okoli mene, mi je oteževala dihanje. To je postalo plitvo, a sunkovito. Poskušala sem ga umiriti, ker sem se zavedala, da je prehitro, da ga bo kača začutila in morda opravila svoje.

Ne spomnim se, koliko noči sva tako ležali druga ob drugi. Ona po tem ko se je namestila povsem mirno in dokaj negibno, jaz pa sama v sebi povsem panično, a navzven čisto otrplo.

Smešno se mi zdi, da se v teh trenutkih oči podobno kakor sedaj nisem upala odpreti, ker sem se bala, da bom kačo zares ugledala in umrla že od strahu samega.

Ne spomnim se, da bi kadarkoli komurkoli povedala zanjo.

Zdi se mi, da sem že takrat nekako vedela, da je ta kača le moja, da jo vidim le jaz. Nerodno mi je bilo komurkoli omeniti, da obstaja. Vedela sem, da je nihče drug ne bi videl in da bi vsi mislili, da sem nora. Da je nekaj narobe z mano.

Nisem pa je povezovala sama s sabo – samoumevno se mi je zdelo, da prihaja od nekje zunaj in da je zaradi neke zunanje magične sile vidna in občutna le meni.

9.

Kot otrok sem se namreč bala videti pošasti, ker sem mislila, da živijo v zunanjem svetu. Prepričana sem bila, da delujejo neodvisno od mene in da nanje nimam vpliva.

Danes se jih bojim, ker vem, da je ravno obratno.

Zaradi tega se v trenutkih svojih malih napadov najbolj od vsega na svetu bojim pogledati v ogledalo. Ne vem natanko, zakaj. A nekako se mi zdi, da se bojim, da bojim zagledala samo sebe. In da mi podoba ne bo všeč.

10.

Le enkrat se mi je uspelo zares upreti blokadi glasu in podob, ki jo moje telo samo od sebe sproži v teh situacijah. Takrat sem v pred tem zvečer pojedla košček ali dva gobic. Ko sem se ulegla v posteljo in čakala na spanec, da me prevzame, se je glas (ki sicer nima s psihoaktivnimi substancami nobene povezave, pojavlja se povsem neodvisno in nepovezano z uporabo) zopet odločil, da me obišče. Kot vsakič je tudi tokrat pričel govoriti v samo sebi (če že) razumljivem jeziku. Spremljala ga je podoba, nekakšen obraz, ustvarjen iz živo rdečih nazobčanih linij – nekako podobnih sledi, ki v temi v zraku

ostane, ko človek po zraku pomaha s prskalicami, ki se uporabljajo okoli novega leta. Obraz, ki to ni bil, je lebdel nad mano. Deloval je grozeče, nekako zlohотно in temačno.

A tistega dne je bilo nekaj drugače kot ponavadi.

Zavedala sem se namreč, da sem vase vnesla neko količino psihoaktivne snovi, ki ima moč spreminjati zaznavo realnosti.

Običajno sem v takih trenutkih doživljala še hujšo tesnobo zaradi zavedanja, da se to dogaja samo od sebe, čeprav izhaja iz mene. Situacijo sem povezovala z norostjo in le čakala na trenutek, ko se bo moj razum v družbi z mojim integriranim jazom usedel na vlakec smrti in se dokončno odpeljal v kurac.

Tokrat pa je bilo drugače.

Kljub temu da tega še nikoli nisem doživela, sem poznala koncept »badtripa«. Nisem si ga zares želela, malo sem se ga bala. A z njim sem lahko shajala. Lahko sem ga povezala z resničnostjo zunaj mene in si ga logično razložila.

Zato sem si nadela »laboratorijska očala« in sem celotno dogajanje poskušala dojeti še skozi nek drug spekter – ga s pomočjo svojega socialno pedagoškega znanja razumeti in si ga razložiti.

»Okej, to kar se ti dogaja, je posledica zaužitja psilocibinke. Obraz doživljaš kot grozeč, zlohотно in temačen. To nakazuje na to, da se v tebi skriva nekakšna tema, neka groza – nekaj, česar še nisi predelala in si najbrž potlačila globoko vase.«

»Dobro, ni panike. Dobila sem priložnost, da se s tem soočim. Karkoli groznega se mi že zgodi, to izhaja iz mojih potlačenih vsebin in ni samo po sebi grozno. Grozovito je predvsem zaradi tega, ker ni imelo možnosti, da bi se izrazilo in me zato trpinči.«

»Obraz, pokaži mi, kaj imaš zame«

V natanko tistem trenutku, ko sem si to povedala, se je obraz spremenil. Postal je prijazen, mil in nežen. To me je nekoliko zmedlo, a sem si stvar hitro obrazložila oziroma zracionalizirala.

»Dobro, očitno je bila prejšnja temačnost le personalizacija mojega strahu pred izgubo kontrole in prepustitvijo same sebe neki neznani nedefiniranosti. Sedaj ko sem se s tem spopadla, me čaka prijeten »trip«, od katerega pa prav tako lahko ogromno odnesem.

In ponovno. Obraz se je spremenil nazaj v neprijetnega. Tudi to sem si nekako razložila. In glej ga zlomka, zgodilo se je isto. In še enkrat. Tako se je nadaljevalo še naprej. Zdelo se mi je, da traja že neskončno dolgo, četudi je bilo morda vsega skupaj konec v par minutah ali še manj.

Večkrat kot se je zgodba ponovila, hitreje se je odvijala. Kmalu menjavam razpoloženja rdečih linij nisem več mogla slediti – dogajale so se prehitro. Ni me bilo strah, postajala pa sem vedno bolj izčrpana. In počasi tudi jezna. Na neki točki sem nenadoma dojela, da me obraz »jebe v glavo«.

Takrat mi je počilo. Popizdila sem. (težko bi uporabila drug izraz, ko pa ta tako lepo opiše takratno situacijo in moje tedanje počutje)

»Pa dobro nooooo!!!«

»Uredu je. Ureduuu je. Dojela sem. Ne morem te definirati in te spraviti v nek okvirček. Oprosti, ker sem to poskušala. Ne bom več. Briga me, si kar si. Ne bom te poskušala uokviriti, okej?????? Samo pičkatimaterina, daj mi že miiiiir in pusti me spati. Dosti je. Iz obeh strani. Res, dosti je. Ne da se mi več zadržavati. Mir mi daj. Oprosti, ker sem te hotela prebrati in ti nisem pustila, da bi bil ti sam, kakršen pač si. Si, kar si. In to je okej. Ampak zdaj me pa res pusti pri miru, ker se mi ne da več. Okej??«

Za trenutek je obraz mrknil – ostale so le rdečkaste nazobčane črte brez kakršnega koli pomena. Zadnji izraz, ki ga je ustvaril in je trajal le mini trenutek, komaj dovolj dolg, da sem ga zaznala, je bilo nekakšno muzanje. Potem pa je zbledel in izginil.

Ne spomnim se, kaj se je zgodilo za tem. Najbrž sem kmalu zaspala.

Vem pa, da sem se v naslednje jutro zbudila z novim zavedanjem o razsežnosti svoje potrebe po tem, da imam samo sebe stalno pod kontrolo in da se počutim grozovito izgubljeno vsakič, ko nečesa ne morem razumeti, definirati in spraviti v nek varen predalček, kamor spada.

Počutila sem se kar precej v redu.

11.

Kot že tolikokrat v tem sestavku, sem po tem odstavku hotela zaključiti z refleksijo. Pa se mi vedno znova odpre še nekaj, za kar se mi zdi vredno, da položim na papir (čtetudi le v elektronski obliki).

Ne zaradi drugega, le zato, da dam ven iz sebe – da dobim moč uvida v vse skupaj še z drugega zornega kota. In da se mi morda te misli nehajo v enem in istem krogu plesti po glavi.

Pred par leti je umrla moja stara mama. Kljub temu da bi me po vseh pravilih njena smrt morala popolnoma streti, sem jo neverjetno hitro sprejela in zaživela z dejstvom, da je ni več. Pravzaprav sem si tega priredila – zdi se mi, da bo ob meni vse dokler jo bom nosila v spominu. In do sedaj mi je bilo to dovolj. Ko ne vem najbolje, kaj bi sama s sabo, se doma večkrat odpravim do odseka ob malem potočku, na katerem je padla s kolesa in se utopila v nizki vodi. Tam se vedno znova usedem na isto mesto in namesto svečke prižgem čik. Zdi se mi, da bi se stari mami to zdela precej dobra fora.

Ponavadi malo posedim, pojem kakšno jabolko, spijem čaj. In ji malo »pojamram«. Včasih mi odgovori nazaj, drugič ne.

Zavedam se, da besed, ki jih slišim, ne izgovarja ona. So le odmev tistega, kar se je v moji glavi nabralo v mapici »spomin nanjo«. A vseeno mi včasih pomagajo.

Bila je neverjetno poseben človek. Prav nič stereotipno »babičasta«. Skupaj smo hodili na vrh bližnjega hriba in se kotalili po cesti navzdol. Pešachi smo do nekega zapuščenega kozolca in ga vsakič znova okrasili z olupki mandarin in jabolk, da so tudi gozdne živali imele nekaj od praznikov. Pri njej doma je prav vsaka stvar lahko bila nekaj povsem drugega. Stojala za rože so bile terasaste hiške za mala bitja, stopnice na podstrešje so bile vhod v novi čarobni svet, pljunek kave z ogromno smetane je bil magični napitek. V trgovini blizu nje so prodajali sladoled z okusom špinače, z njenimi kokošmi pa se je dalo pogovarjati. Pred njeno hišo in okoli nje je bilo posajeno ogromno, ampak res ogromno, kaktusov. Vzcveteli so ji celo tisti čisto čudni vijoličasti mehiški, ki sodeč po googlu v našem podnebnju niti ne bi smeli uspevati. Baje je prav vsaka izmed rastlinic imela svojo osebnost in bila drugačna od druge ter se v skladu s tem tudi drugače obnašala in se z mamo pogovarjala o drugih stvareh. Včasih nam je pripovedovala zgodbe o dušah, ki jih je videla. Pa o smrti svoje male sestrice, ki se je v podobi goloba poslovala od nje. Pa o »spominih«, kakor je imenovala nadnaravne podobe, ki so ji prišepetavali, ji svetovali, jo usmerjali in ji nekoč celo rešili življenje.

Skoraj nerodno mi je, ko priznam, da o tem nikoli nisem zares razmišljala. Tako sem jo poznala. In natanko tako sem jo imela rada. Niti se mi prav nič izmed navedenega ni zdelo čudno. To je pač bila »mama« in takšno je bilo njeno življenje.

Danes mi je žal, da je nisem bolje spoznala in izvedela več o njenem življenju.

Vem, da ji ni bilo lahko. V tragični pol nesreči pol ponesrečenem političnem uboju (nikoli ne bom zares vedela, kaj je bilo) je pri rosnih petih letih izgubila mater in še več mesecev živela v veri, da bo mama prišla nazaj, da živi pri očetu. Ta je bil odsoten, živel je v sosednjem mestu, ker je bil po sili razmer kot edini dovolj usposobljen čevljar v okolici posredno prisiljen delati čevlje za nemško podjetje, kar je bilo v času okupacije precej neugodno za celotno družino. Nobeni izmed tet, ki so njo in bratca pazile se ni zdelo vredno, da bi jima povedala, kaj je z njuno materjo – vedno znova so jima govorile, da se bo vrnila. Mama je po naključju slišala dve izmed njih govoriti o ženski, ki je s kolesom zapeljala na mino in cela raztrgana umrla lastnemu očetu v naročju. Na svojo (ne)srečo? je bila dovolj bistra, da je dojela, kaj se je zgodilo.

Takoj po koncu nemške prisotnosti na tem območju se je njen oče vrnil domov in s sabo pripeljal »novo mamico«. Ta ni bila stereotipna zlobna mačeha, ji pa nekako ni uspelo donositi oziroma roditi zdravega otroka. Mrtvorojeno ali pa kmalu po rojstvu umrlo malo bitjece je bilo na nesrečo moje stare mame vedno punčka. To je sicer moje morda prenačljeno sklepanja, a zdi se mi, da je to še nekoliko otežilo in poslabšalo njun odnos. Otroci so bili v časih njenega odraščanja še vedno nekakšna pomožna delovna sila in kot najstarejša je seveda morala prevzeti največ dela pri hiši – sploh pozneje, ko je »nova mati« rodila še tri otroke in imela predvsem z najmlajšo ogromno dela, saj je bila ves čas bolehnata in šibka. Moja

mama pa je bila neverjetno zaznavna in občutljiva. Vsaka opazka, četudi nič slabega hoteča, jo je močno prizadela in ji poglobljala občutek manjvrednosti, nesposobnosti, nezaželenosti, lastne grdote... S temi občutki vred je stopila v zakon z dvanajst let starejšim moškim, iz drugega konca Slovenije, priseljenim čevljarjem, ki je s trebuhom za kruhom sam prišel na naše konce. Bil je precej šarmanten in prijeten, četudi ne najbolj glasen in izstopajoč od vseh. Bajе sta se zaljubila na plesu, kjer jo je edinkrat v življenju zavrtil in ji s tem narisal nasmešek na obraz, četudi je bil za pol glave manjši od nje. Tudi »atika«, kakor smo mu pravili, sem imela neskončno rada. Vseeno pa sem ga poznala slabše kot njo, saj je za pljučnim rakom umrl, ko sem bila še dokaj majhna.

Njun zakon ni bil najbolj srečen. Že odkar pomnim je »atik« živel v svojem mini mikro stanovanju, ki si ga je dodatno prizidal po tem, ko ga je mama »vrgla« iz spodnjega štuka. Celotne zgodbe o vsem skupaj še vedno ne poznam. Kot otrok se mi je to, da živita vsak zase, čeprav mu mama še vedno kuha kosilo, on pa njej popravlja čevlje in orodje, zdelo povsem logično. Tako sta živela vse do njegove smrti. Še se spomnim, da sem kdaj pa kdaj videla staro mamo, kako mu je nesla juho in se ob tem skoraj živalsko drla na njega. V teh trenutkih nikoli ni prišel iz svojega stanovanja – še verando je imel zaklenjeno -, mama pa mu je jed pustila na ograji. Nisem najbolje razumela, kaj se dogaja, niti se ne spomnim, da bi se s tem posebej ukvarjala. Vse skupaj se mi je še vedno zdelo precej samoumevno in naravno.

Ne vem, če sem ju sploh kdajkoli videla, da bi skupaj stala drug ob drugem. Edinkrat, ko se je to zgodilo, je bilo, ko smo na pogrebu spuščali njegovo krsto v zemljo.

Ne znam opisati, kaj se je takrat zgodilo. Staro mamo, ki ga prej ni mogla pogledati in se je večino časa nanj le drla, je zlomilo. Povsem. Če je štirje moški ne bi držali, bi se z njim vred vrgla v grob. V življenju še nisem slišala takih krikov kot jih je takrat spuščala ona. Živa bolečina, ki kot britvica reže skozi telo in ga trga na koščke.

Njegovega groba ni hotela zapustiti. Kljub temu da so jo držali, da se ni sesedla nanj, se je v sebi sesedla sama vase. Bil je to krik vpijočega v puščavi. In kričal je, naj mu nebo, zemlja, morje, vode, ptice in vsa živa bitja tega sveta oprostijo to, česar mu pokojni ne more več.

Vse te mamine posebnosti in tudi občasne izpade sem bolj kot ne občudovala – sploh po tem ko smo ji za sedemdeseti rojstni dan izdali knjigo njenih zgodb, ki jih je pisala skozi življenje. Zadolžena sem bila za lektoriranje in pretipkavanje omenjenih prigrad, ki jih je pisala na podlagi svojega lastnega življenja. Zdela se mi je neverjetno močna ženska in še vedno sem ponosna, da se po meni pretoka njena kri. (čeprav po pravici povedano v čustvo, imenovano »ponos« niti ne verjamem in se mi zdi navadna bedarija, da smo ljudje »ponosni« na nekaj, s čimer nimamo nikakršne veze)

Da končno preidem do bistva. Ko sem bila še majhna, so se ljudje v moji okolici ves čas norčevali, da sem »poštarjeva« ali pa da sem »ciganom padla iz voza«. Po videzu namreč nisem bila podobna prav nikomur iz našega sorodstva – ne »arijski rasi« po očetovi strani ne drobnim deklicam po mamini. S tem nisem imela težav, moja »posebnost« se mi je zdela dobra lastnost. Bila sem namreč precej neodvisen otrok in želela sem biti drugačna od »običajnih ljudi«, ciganska svobodomiselná popotniška kultura (kot takšno sem jo namreč dojemala) pa se mi je zdela precej vabljiva. (pretenciozno? Vem. Se me še vedno drži.)

Edina stvar, ki je prek videza izdajala mojo povezanost s sorodniki, so bile moje oči. Edina oseba, ki jo poznam in je imela šarenico prav tako naključno nametanih barv, je bila moja stara mama. »Prav res, po očeh se ti pa le vidi, ti si čista mama«, so mi govorile vaške babice, ko sem jim po nekaj ponesrečenih poskusih, da bi me uvrstile v katero izmed žirovskih rodbin, le povedala »čigava sem«. Oči pa so zrcalo duše.

(vsaj tako pravijo)

Je moja res podobna njeni?

Tavajoča in blodeča po svetu, ki je nikoli ni zares sprejemal in v katerem se razen sama s sabo sredi borovnic nikoli ni zares počutila domače?

Bom tudi sama preživela življenje v iskanju same sebe in boljšega sveta zase?

(katerega bom našla natanko v tistih zadevah in ljudeh, ki mi ga bodo proti koncu iz dneva v dan sesuvali na koščke?)

In na koncu vsakič znova šele takrat, ko bo že tisočkrat prepozno ugotovila, da sem svojo priložnost za srečo sama odrinila od sebe?

»Sanja, tebi to povem. Najdi si fanta svojih let. Ne ponovi moje napake. Lahko da se ti starejši zdijo »fejst« in da se razumeš z njimi. A preveč je bolečine, preveč nerazumevanja. Preveč ujetosti in omejevanja. Ne zavrzi svoje mladosti, kakor sem to z »atikom« storila jaz«, mi je na večer, ko sem se pred svojim prvim večjim potovanjem na drug konec sveta oglasila pri njej, kar naenkrat sredi ničesar navrgla medtem ko nama je natočila vsaki štampirle žganja (za srečno pot).

Takrat sem temu lahko le prikimala in se strinjala z njo, prepričana, da tega niti ne rabim vedeti, ker bom s svojo tedanjo simpatijo ostala do konca življenja.

A danes, ko se oziram nazaj, se mi zdi, kot bi nekako napovedala vzorec, po katerem bom stopala.

»Jaj, Sanja. To ti povem čisto tako, samo tebi. Včasih mi je kar težko brati tvoje zapise. Uporabljaš čisto drugi slog kot jaz, že zato. Pa vsakič ko preberem kaj tvojega, se spomnim na Bredo. Tvoje besedišče je čisto drugačno od njenega, se vidi, da si ti študirana in da si veliko brala. A način pripovedovanja je čisto njen«, mi je enkrat na kavi navrgla njena sorodnica.

»Čisto iste izpade imaš kot mama, ravno tako v prazno trmariš, kričiš in si ustvarjaš neke zaključke v glavi kot je to počela ona«, mi je nekoč v kontekstu, ki se ga niti spomnim ne več, v trenutku besa navrgla mama (le z nožem ne tekam po hiši in grozim namišljenim ljudem je sicer pozabila dodati).

Da sem neke (kvazi?)epileptične napade podedovala po njej, s tem sem se sprijaznila že takrat, ko so se mi prvič pojavili in so me zdravniški zapisi (katerih sicer nisem razumela) spomnili na besedo »epilepsija«, ki sem jo enkrat med iskanjem škarij povsem naključno zasledila v nekih izvidih, ki jih je mama odvrгла v škatlo s pisarniški pripomočki.

Da smo vsak po svoje prav vsi posebni in drugačni, to mi jasno. Na tej točki se ne bom ustavljala.

Premalo znanja s področja nevrologije imam, da bi upala govoriti o tem, a najbrž tudi možgani vseh nas delujejo nekoliko drugače, čeprav po istih principih.

Vseeno pa me vse skupaj nekoliko skrbi. Če se je v moji glavi že tolikokrat zgodil nek »kratek stik«, ki me je popolnoma zmrkal in bil zmožen povzročiti napade, tako močne, da sem se pri zavesti oddaljila od svojega telesa in se doživljala ter videla kot dvojno bitje – sebe v oranžni pižami v krčih tresajočo se in ležečo na postelji ter kot neko megleno gmoto ki iz višine vse to opazuje – mar ne nakazuje to na povsem realno opcijo, da se nekako ponovno sproži gumb za »reset« in me odpelje nekam drugam.

»Shizofrenija« je beseda, ki sem jo med prisluškovanjem starejšim na vsake toliko zaznala in me je že kot otroka z neko čarobno močjo privlačila. Nikoli nisem zares izvedela, kaj je to. Niti ne, zakaj se je občasno prikradla mami in tetam na usta, ki so se zaprla, ko so oči opazile, da male kuštrave glave v bližini čakamo, da zvemo kaj zanimivega.

O teh plateh moje stare mame se ne pri nas doma ne v širšem sorodstvu nikoli ni govorilo. Vsi otroci smo vedeli, da je nekako drugačna kot ostale babice in bili nad tem navdušeni. A da bi nam kdo izmed njenih otrok pojasnil, zakaj je bilo njihovo otroštvo »težavno« in kaj je te težave povzročalo... O tem ni bilo debate.

Le tista nenavadna beseda, ki se je na vsake toliko časa pojavila.

Še vedno ne vem, če je bila stara mama kdaj zares diagnosticirana kot shizofrenik. Niti ne poznam nobene bolj celostne zgodbe iz njenega življenja, ki bi na to zares nakazovala. Ko nanese na to temo se vsak izmed njenih otrok odmakne in spremeni temo.

Tabu. Nekakšno neizrečeno pravilo. To je odšlo z njo v grob. Naj ostane tam in tam spi z njo.

A na tej točki sama s tem ne morem več shajati.

Kajti četudi je speči demon v njej skupaj z njo odšel, za svoje dobro moram vedeti, če počiva tudi v meni. Bo moje življenje kaj drugačno če bom to izvedela?

Pojma nimam.

Morda bo postalo veliko bolj stresno, morda pa me bo pomirilo.

A teže tančice nevednosti, ki smo jo vrgli čez mamino truplo in jo skupaj z njo zakopali v grob, ne morem več prenašati.

Duši me.

Na tej točki si neskončno močno želim, da bi jo lahko vsaj še enkrat v življenju videla. Da bi jo lahko stisnila k sebi in se hkrati sama stisnila k njej. Da bi bili druga drugi opora v tem svetu, preveč krutem za človeka, ki je zmožen nositi cele nahrbtnike skal visoko v hrib, a ga že najmanjša kapljica dežja lahko raztopi v prah.

Pogrešam jo. Nikoli še tako kot sedaj, ko se ukvarjam s svojimi lastnimi glasovi in z njimi povezanimi skrbmi.

Ko se v tem trenutku obrnem stran od računalnika, da bi si z rokavom obrisala solze, ki mi polzijo po licih, jo jasno vidim.

Stoji na drugem koncu sobe, obrnjena proti štedilniku, ki ga v spalnici sicer ni. Na sebi ima volnen rumen pullover, katerega sem po njeni smrti pobrala iz njene omare. Nekaj peče, najbrž palačinke. Kot že tolikokrat – da jih bo postregla svojim vnukom.

Ne zmorem več.

Zamižim.

In pustim solzam, da prosto tečejo.

(v ozadju se predvaja Kreslinov »Daleč je daleč, daleč je zdaj – moj začetek in moj rojstni kraj«, ki smo ga vnuki peli tako na predstavitvi njene knjige kot tudi na njenem pogrebu)

Odprem oči in ponovno pogledam v levi kot sobe.

Še vedno je tam. Tokrat obrnjena proti meni s predpasnikom na sebi.

Smehlja se.

Otožno – kakor po navadi.

Z gibom desne roke nakaže na džezvo, v kateri se kuha kava.

Ničesar ne reče.

Pojma nimam, kaj doživljam.

Jočem in jo pogrešam jo.

Jočem, ker ne pogrešam le nje, temveč predvsem zavetje, ki mi ga v tem trenutku predstavlja.

Razumevanje in varnost. Ter občutek sprejetosti, kakršnega po njeni smrti še ob nikomur drugem nisem začutila.

Rada bi ji pogledala v oči in se prepričala, koga bom ugledala v njih.

(sebe ali njo?)

To bi bil popoln zaključek te sicer predolge refleksije.

A tega ne storim. Nimam moči.

(to zgleda tako, da ne vidim dovolj daleč. K sreči niti nočem videti)

12.

Jebeš zaključek.

»Danes so dovoljene Sanje. Jutri je nov dan«

Kaktusk